

Πρόλογος

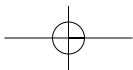
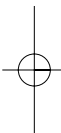
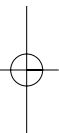
Το βιβλίο αυτό αποτελεί συμπλήρωμα του βιβλίου *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Λυκείου, Β' τεύχος: Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση*. Περιέχει απαντημένα τα θέματα της αντίστοιχης θεματικής ενότητας της Τράπεζας Θεμάτων.

Πιο αναλυτικά, παρατίθενται τα ποιήματα της Τράπεζας Θεμάτων μαζί με τα ερωτήματα που τα συνοδεύουν (α, β), ενώ σε κάποια απ' αυτά προστίθενται ενδεικτικά δύο ακόμα ερωτήματα (γ, δ), που, σύμφωνα με τον νέο τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, ορίζονται από τους διδάσκοντες, ώστε να έχουν τη μορφή Κριτηρίου Αξιολόγησης. Οι απαντήσεις των θεμάτων δίνονται στο τέλος του βιβλίου.

Όσον αφορά το περιεχόμενο των ερωτημάτων για τη θεματική ενότητα *Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση*:

- Από την **Τράπεζα Θεμάτων** ζητείται από τους μαθητές:
στο ερώτημα α να αναγνωρίσουν στο ποίημα γενικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ή της μοντέρνας ποίησης (*Μονάδες 25*).
στο ερώτημα β να επισημάνουν στο ποίημα εκφραστικά μέσα και εκφραστικούς τρόπους (μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες, στοιχεία που αφορούν τη γλώσσα, όπως λόγιες, λαϊκές, ιδιωματικές ή αντιλυρικές λέξεις, κ.λπ.) και να σχολιάσουν τη λειτουργία τους (*Μονάδες 25*).
- Από τον **διδάσκοντα** ζητείται από τους μαθητές:
στο ερώτημα γ να επισημάνουν στο ποίημα βασικά χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού ρεύματος (π.χ. ρομαντισμός, συμβολισμός κ.λπ.) στο οποίο ανήκει (*Μονάδες 25*).
στο ερώτημα δ να σχολιάσουν σε μία ή δύο παραγράφους βασικά σύμβολα ή θέματα του ποιήματος και να αιτιολογήσουν τις απαντήσεις τους με αντίστοιχες παραπομπές στο ποίημα (*Μονάδες 25*).

Οι συγγραφείς



Περιεχόμενα

Άγρας Τέλλος	
Οι αγνοημένες.....	72
Αποβραδυνό κουβεντολόγι	73
Ασλάνογλου Νίκος-Αλέξης	
Πρατήριο βενζίνης	16
Βάρναλης Κώστας	
[Να σ' αγναντεύω, θάλασσα...]	26
Βιζυηνός Γεώργιος	
Αποχωρισμός.....	42
Βρεττάκος Νικηφόρος	
Έτσι μου στάθηκε ο Ταΰγετος	188
Μεγαλυνάρι	189
Το παιδί με τη φουσαρμόνικα.....	191
Άνεργοι	192
Ο Αγρός των λέξεων	193
Γρυπάρης Ιωάννης	
Δικό μου φως.....	63
Χωρισμός	64
Δάφνη Αιμιλία	
Τρεις Νέοι.....	18
Δημοτικό	
Χωρισμός	29
Η αναγνώρισις	45
Δημουλά Κική	
Γράμμα	89
Επισκευαστικά δάνεια	91
Έκστασις	93
Το κοριτσάκι με τα σπίρτα.....	94
Δροσίνης Γεώργιος	
Εσπερινός	78
[Δε θέλω του κισσού το πλάνο ψήλωμα...].....	79
Να σε προσμένω	80
Ο χωρισμός	81
Απόκριση στον Παλαμά.....	82
Εγγονόπουλος Νίκος	
[Υμνος δοξαστικός για τις γυναίκες π' αγαπούμε]	65
Ελύτης Οδυσσέας	
Αφηγητής – Ο Ήλιος	155
Το τρελοβάπορο	156
Ο Ήλιος	158
Το τριζόνι.....	159
Η Ποδηλάτισσα	161
Ήλιος ο πρώτος	162
Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας	164

Εμπειρικός Ανδρέας	
Ο Ανδρέας Μηρετόν	15
Ζαλοκώστας Γεώργιος	
Η πέρδικα	52
Θεοδώρου Βικτωρία	
Καλώς ήρθες	41
Καβάφης Κ.Π.	
Τα παράθυρα	134
Τα τείχη	135
Η Πόλις	136
Εν Σπάρτη	137
Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων	139
Μανουήλ Κομνηνός	140
Ο βασιλεύς Δημήτριος	141
Τρώες	142
Απιστία	144
Το πρώτο σκαλί	147
Ευρίωνος Τάφος	148
Ιγνατίου Τάφος	149
Εις το επίνειον	150
Ένας γέρος	152
Μάρτιαι Ειδοί	153
Καββαδίας Νίκος	
Mal du depart	20
Κάλβος Ανδρέας	
Ωδή Έκτη. Αι Ευχαί	115
Ο βωμός της πατρίδος	117
Καρέλλη Ζωή	
Μαντινάδα	68
Στοργή	69
Το πορτοκάλι ή χρυσόμυλον	70
Καρούζος Νίκος	
Μείνε	194
Καρυωτάκης Κώστας	
Κι αν έσβησε σαν ίσκιος	175
Αγάπη	177
[Ο κήπος είμαι...]	178
Επιστροφή	179
Υστεροφημία	180
Όλοι μαζί	181
Σταδιοδρομία	182
Ποιητές	184
Πρέβεζα	185
Πρέβεζα	186
Κρυστάλλης Κώστας	
Το μαρμαρωμένο βασιλόπουλο	83
Το τραγούδι του τρυγπού	84
Κύρου Κλείτος	
Πίστη	49

Λαπαθιώτης Ναπολέον	
Εκ Βαθέων	57
Αποχαιρετισμός.....	58
Λασκαράτος Αντρέας	
Στην υποκρισία.....	51
Λειβαδίτης Τάσος	
Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας.....	196
Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας.....	197
Το υπόγειο	198
Ξημέρωμα.....	199
Ο άνθρωπος με το ταμπούρλο	200
Ο αιώνιος διάλογος.....	201
Μαβίλης Λορέντζος	
Φάληρο	60
Πατρίδα.....	61
Μαλακάσης Μιλτιάδης	
Το Δάσος.....	32
Αγάπη	34
Μαρκόπουλος Γιώργος	
Ο πατέρας μου ήθελε να φτιάξει ένα σπίτι	50
Μαυροειδή-Παπαδάκη Σοφία	
Η Δασκάλα.....	35
Στο Φάληρο	37
Μελισσάνθη	
Πιστεύω.....	55
Μυρτιώτισσα	
Στο γιο μου	17
Ουράνης Κώστας	
Από τη «Δέηση στον παραστάτη άγγελο»	38
Περαστικές	39
Η αγάπη	40
Παλαμάς Κωστής	
Χαλάσματα.....	165
Στη Γυναίκα μου.....	166
Ανατολή.....	168
Μια πίκρα	170
Της Αθηνάς ανάγλυφο	171
Ένας Θεός.....	173
Θέλω να χτίσω ένα σπιτάκι	174
Παπανικολάου Μήτσος	
Όρκος	54
Παπαντωνίου Ζαχαρίας	
Λυπημένα δειλινά.....	27
Παπαζώνης Τ.	
Από το «Δοξαστικό».....	22
Παράσχος Αχιλλέας	
Το ορφανό	30

Πατρίκιος Τίτος	
Αλληγορία.....	44
Πολέμης Ιωάννης	
Μισεμός	75
Το παλιό βιολί.....	77
Πολυδούρη Μαρία	
Αχ, η καρδιά μου... ..	24
Πορφύρας Λάμπρος	
Διαβάτης.....	86
Το πάρκο.....	87
Είδα	88
Ρίτσος Γιάννης	
Διάρκεια	106
Επιτάφιος	107
Επιτάφιος	108
Ειρήνη	109
Το τραγούδι της αδελφής μου	112
Γυναίκες.....	114
Σαραντάρης Γιώργος	
Ακόμα δεν μπόρεσα... ..	96
Δυο τραγούδια της Άνοιξης	97
[Στο δικό μας τραπέζι...]	98
Σαχτούρης Μίλτος	
Το Ψωμί.....	13
Ο Μότσαρτ	14
Σεφέρης Γιώργος	
[Ο τόπος μας]	99
Θεατρίνοι, Μ.Α.	100
Ο γυρισμός του ξενιτεμένου	102
Μποτίλια στο Πέλαγο	104
Σικελιανός Άγγελος	
Αναδυομένη.....	128
Παλαμάς.....	129
Δαίδαλος.....	131
Γράμμα από το μέτωπο	132
Σολωμός Διονύσιος	
Ύμνος εις την Ελευθερίαν	120
Ύμνος εις την Ελευθερίαν	121
Ο Λάμπρος [Η Ημέρα της Λαμπρής].....	124
Ο θάνατος της ορφανής	125
[Η σκιά του Ομήρου]	127
Χαραλαμπίδης Κυριάκος	
Παιδί με μια φωτογραφία.....	47
Χατζόπουλος Κωνσταντίνος	
'Ασ' τη βάρκα... ..	23
Χριστιανόπουλος Ντίνος	
Απόγευμα.....	31
Απαντήσεις στα Κριτήρια Αξιολόγησης της Τράπεζας Θεμάτων	203

1ο Κριτήριο Αξιολόγησης*

Μίλτος Σαχτούρης (1919-2005)

Το Ψωμί

Ένα τεράστιο καρβέλι, μια πελώρια φραντζόλα ζεστό ψωμί,
είχε πέσει στο δρόμο από τον ουρανό,
ένα παιδί με πράσινο κοντό βρακάκι και με μαχαίρι
έκοβε και μοίραζε στον κόσμο γύρω,
όμως και μια μικρή, ένας μικρός άσπρος άγγελος.
κι αυτή μ' ένα μαχαίρι έκοβε και μοίραζε
κομμάτια γνήσιο ουρανό
κι όλοι τώρα τρέχαν σ' αυτή, λίγοι πηγαίναν στο ψωμί,
όλοι τρέχανε στον μικρόν άγγελο που μοίραζε ουρανό!
Ας μην το κρύβουμε.
Διψάμε για ουρανό.

(Από τη συλλογή *Τα φάσματα ή η χαρά στον άλλο δρόμο*, 1958)

Ερωτήσεις

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Σαχτούρη ως παραδοσιακό ή μοντέρνο, παρατηρώντας τη μορφή του. (5 μονάδες)
- α2.** Με βάση τον χαρακτηρισμό που δώσατε, να εντοπίσετε ως προς τη μορφή του ποιήματος τέσσερα (4) βασικά του γνωρίσματα. (20 μονάδες)
- β1.** Να καταγράψετε πέντε (5) ονομαστικά σύνολα (επίθετο + ουσιαστικό) του κειμένου. (10 μονάδες)
- β2.** Να διακρίνετε τις δύο (2) ενόπτες του ποιήματος λαμβάνοντας υπόψη την αλλαγή που παρατηρείται στον γραμματικό χρόνο και στα πρόσωπα των ρημάτων του κειμένου. (15 μονάδες)

**** γ.** Η ποίηση του Σαχτούρη είναι επηρεασμένη από τον υπερρεαλισμό. Υπάρχουν στο συγκεκριμένο ποίημα στοιχεία που να δείχνουν αυτή την επίδραση; Να αναφέρετε δύο (2) απ' αυτά. (25 μονάδες)

* Οι απαντήσεις στα Κριτήρια Αξιολόγησης βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

** Οι ερωτήσεις α και β προέρχονται, όπως και το κείμενο, από την Τράπεζα Θεμάτων, ενώ οι ερωτήσεις γ και δ (οι οποίες ορίζονται από τους διδάσκοντες) έχουν προστεθεί από τις συγγραφείς.

- δ1.** Στην ποίησή του ο Σαχτούρης χρησιμοποιεί σύμβολα. Ποιο είναι στο συγκεκριμένο ποίημα το κεντρικό σύμβολο; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας και να επισημάνετε το σημασιολογικό περιεχόμενο του συμβόλου. (20 μονάδες)
- δ2.** Θεωρείτε το ποίημα αισιόδοξο ή απαισιόδοξο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. (5 μονάδες)

— 2ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Μίλτος Σαχτούρης (1919-2005)

Ο Μότσαρτ

*Ο Μότσαρτ μ' ένα μαύρο σκύλο τριγυρίζει τα καμμένα
σπίτια· ψάχνει και μέσα στην καφή τέφρα και την καρβουνίλα.
Σε μερικές γωνιές δεν έχουν ακόμη σβήσει οι φωτιές...
– ΠΑΡΑΞΕΝΟ –ΛΕΞΙ– ΠΟΥΘΕΝΑ ΔΕΝ ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ
ΠΙΑ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΥ.*

(Το σκεύος, 1971)

Ερωτήσεις

- α1.** Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; Να αναφέρετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που να δικαιολογούν την απάντησή σας. (20 μονάδες)
- α2.** Πώς δικαιολογείτε τη χρήση των κεφαλαίων γραμμάτων στο ποίημα; Τι επιτυγχάνει ο ποιητής χρησιμοποιώντας αυτή τη μορφή; (5 μονάδες)
- β1.** Ποια εικόνα κυριαρχεί στο ποίημα και τι δηλώνεται με αυτήν; (10 μονάδες)
- β2.** Να εντοπίσετε τα επίθετα που υπάρχουν στο ποίημα. Πώς συμβάλλουν στη δημιουργία της κεντρικής εικόνας του ποιήματος; (15 μονάδες)

— 3ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Ανδρέας Εμπειρικός (1901-1975)

Ο Ανδρέας Μπρετόν¹

Ασύγκριτο πουλί της οικουμένης
στέκεις σαν κρύσταλλο στην κορυφή
των υψηλών Ιμαλαΐων
με στιλβηδόνα² και με σθένος και με πάθος
καταμεσής στον βράχο της σποριάς σου!

Ηρωικό πουλί της οικουμένης
που μοιάζεις σαν αρχάγγελος και λέων
δεν ταξινόμησες ποτέ καμμιά φενάκη,
μα την φωνή σου σήκωσες στην γαλανήν αιθρία!

Φανατικό πουλί της οικουμένης
γερό στην πάλη και πολύκαρπο στην σημασία
όρθιο μες στα φτερά σου ανοιγοκλείνεις
πάντα με βεβαιότητα το μάτι!

(Ενδοχώρα, 1945)

Ερωτήσεις

- α1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποιητική γραφή. (5 μονάδες)
- α2.** Να αιτιολογήσετε την παραπάνω επιλογή σας εντοπίζοντας τέσσερα (4) σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (20 μονάδες)
- β1.** Στο ποίημα και στην αρχή κάθε στροφής επαναλαμβάνεται ελαφρώς παραλλαγμένη η ίδια φράση. Να εξηγήσετε αυτή την επιλογή του ποιητή. (10 μονάδες)

1. Ο Αντρέ Μπρετόν (1896-1966), ποιητής και δοκιμιογράφος, γεννημένος στη Γαλλία, θεωρείται ο κυριότερος θεωρητικός του υπερρεαλισμού στην ποίηση και ίσως η σημαντικότερη μορφή του. Είναι ουσιαστικά η προσωποποίηση του λεγόμενου ορθόδοξου υπερρεαλισμού. Τα δύο μανιφέστα του (1924, 1929) για τον υπερρεαλισμό, το έργο και η δράση του επηρέασαν πολλούς άλλους ποιητές σε ολόκληρο τον κόσμο και στην Ελλάδα.

2. στιλβηδόνα: στιλβνότητα, λαμπρότητα, στίλβη.

- β2.** Να εντοπίσετε τρεις (3) παρομοιώσεις και δύο (2) μεταφορές επικεντρώνοντας στην πρώτη και στην τρίτη στροφή. (10 μονάδες)
- β3.** Στη συλλογή του Εμπειρικού Ενδοχώρα η κριτική αναγνωρίζει μεταξύ των άλλων την αρετή του λυρισμού. Να αποδείξετε αυτόν τον ισχυρισμό εντοπίζοντας πέντε (5) λυρικές-ποιητικές λέξεις ή φράσεις του κειμένου. (5 μονάδες)

— 4ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου

Πρατήριο βενζίνης

*Είμαι η έρημη ασφατωμένη δημοσιά που αφήνεται
 σα μεθυσμένη ανηφορίζοντας με τις μοτοσικλέτες,
 αισθαντικό, ολονύχτιο φως που αγρυπνά
 σ' ερημικό πρατήριο βενζίνης – γιατί βλέπω
 τα ολόκληιστα αυτοκίνητα σαν παίρνουν τη στροφή
 με τις σβηστές τους μηχανές, γιατί τα βλέπω
 μες στο εκτυφλωτικό τους φως να σου ανάβουν
 εξάισια υπερκόσμια μουσική – κι ακόμα είμαι
 το ξαφνικό μελάνιασμα στο καθαρό λουσμένο φως
 η κλειδωμένη μου φωνή μέσα στα δάχτυλα
 μέσα στο σώμα.*

*Κι εγώ μετεωρίζομαι σα φλέβα
 καλοκαιριού, σα να 'χω σβήσει όλα
 τα φώτα μου και περιμένω ακόμα.*

(Ο Δύσκολος Θάνατος, 1985)

Ερωτήσεις

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. (5 μονάδες)
- α2.** Να αναφέρετε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας. (20 μονάδες)
- β1.** Να εντοπίσετε τις μεταφορές που εξαρτώνται από το ρήμα «είμαι» και να περιγράψετε την εικόνα που μας μεταδίδουν. (10 μονάδες)
- β2.** Να αναφέρετε τις λέξεις/φράσεις του ποιήματος που μεταδίδουν το αίσθημα

5ο Κριτήριο Αξιολόγησης

της μοναξιάς και λέξεις/φράσεις που μεταδίδουν το αίσθημα της προσμονής της χαράς. (10 μονάδες)

β3. Η γλώσσα του ποιήματος είναι απλή και καθημερινή. Να το επιβεβαιώσετε με πέντε (5) παραδείγματα. (5 μονάδες)

5ο Κριτήριο Αξιολόγησης

Μυρτιώτισσα (1885-1968)

Στο γιο μου

Ω γιε μου εσύ! μοναχογιέ, που ίσαμε χτες ακόμα μου ξέσταινες τα γόνατα με το μικρό σου σώμα.

τώρα μού ανοίγεις τα φτερά και φεύγεις μακριά μου κι αφήνεις το σπιτάκι μας κι αφήνεις τα φιλιά μου.

Τι γρήγορα μεγάλωσες! και πώς να το πιστέψω πως ήρθε κιόλας ο καιρός για να σε ξενιτέψω,

εσέ, που λίγο να στραφεί στα πίσω ο λογισμός μου, σε βλέπω να γοργοπερνάς αδιάκοπα από μπρος μου

με το αναμμένο, απ' το τρεχικό, γλυκό σου προσωπάκι και το κοντούλι, ναυτικό, λινό φορεματάκι.

Και τώρ' ακόμα, ψάχνοντας με δακρυσμένα μάτια, της παιδικής ζωούλας σου ξεθάβω τα κομμάτια.

Και βρίσκω βόλους με χαρτιά μαζί και με βιβλία, και βρίσκω από το χέρι σου ζωγραφισμένα πλοία,

τα πλοία που ελαχτάριζες μακριά για να σε φέρουν στις χώρες που είναι όνειρο, στις χώρες που μαγεύουν

κάθε παιδιού τη νέα καρδιά, που όλο ποθεί και θέλει να ιδεί, ν' αγγίξει, να γευτεί της γης όλο το μέλι!

Την άγια θύρα της ζωής τρεμάμενη σου ανοίγω και κρύβω τη λαχτάρα μου, και τον καημό μου πνίγω.

Μα είναι μεγάλος μου ο καημός, κι είναι πικρή η ψυχή μου...

Ω διάφανο αγριολούλουδο βγαλμένο απ' την πνοή μου,

μονάχα εσύ, φωτίζοντας βαθιά τη σκοτεινιά μου,
το νεκρωμένο εξύπναγες παλμό μες στην καρδιά μου.

Τώρα σε χάνω, αμίλητη, αδάκρυτη και μόνη,
βλέπω τη νύχτα να 'ρχεται βαριά και να με ζώνει...

(Κίτρινες φλόγες, εκδ. Γράμματα, Αλεξάνδρεια 1925)

Ερωτήσεις

- α1.** Θεωρείτε ότι το ποίημα ως προς τη μορφή του εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (5 μονάδες)
- α2.** Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας στο α1 καταγράφοντας τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά που εντοπίσατε. (15 μονάδες)
- α3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. (5 μονάδες)
- β1.** Να επισημάνετε με αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος δύο (2) εικόνες που αφορούν την παιδική ζωή του προσώπου στο οποίο απευθύνεται η ποιήτρια (5 μονάδες) και να τις περιγράψετε. (10 μονάδες)
- β2.** Να βρείτε στο κείμενο και να καταγράψετε πέντε (5) υποκοριστικά. (5 μονάδες) Τι είδους συναισθήματα, κατά τη γνώμη σας, εκφράζουν; (5 μονάδες)

— 6ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Αιμιλία Δάφνη (1881-1941)

Τρεις Νέοι...

Ήτανε Θε μου, μια φορά
τρεις νέοι (τρεις φίλοι, τρία παιδιά),
αγάπες, όνειρα, τραγούδια,
μέσα στο φως, μες στα λουλούδια,
τρεις νέοι (τρεις φίλοι, τρία παιδιά).

Τώρα' απομένουνε βαθιά,
ένας εδώ κι άλλος εκεί,
χείλη, καρδιές, μάτια κλειστά,
μέσα στο χώμα, μες στη γη,
ένας εδώ κι άλλος εκεί...

6ο Κριτήριο Αξιολόγησης

Κάθε π' ανθίζουν τα κλαδιά,
βγαίνουν τις νύχτες τρία παιδιά
ή στ' ασημένια καλοκαίρια,
που υψώνονται στο φως τα χέρια,
βγαίνουν τις νύχτες τρία παιδιά.

Και μ' αρμονία γλυκολαλεί,
–κιθάρα, φλάουτο και βιολί–
η θεία τού Σούμπερτ σερενάτα¹,
κι είν' όλ' αγάπη, φως, γεμάτα,
–κιθάρα, φλάουτο και βιολί.

Του πρώτου η μάνα τ' αγροικά
βουβή κι ανάβει τα κεριά,
τ' άλλου αδελφή, και γονατίζει,
του τρίτου η αγάπη θυμιατίζει
σ' ένα κελί καλογριά.

Μοίρες οι νύχτες τριγυρνούν
και τα παιδιά ξεπροβοδούν,
στέλνουν μηνύματα στ' αστέρια,
και με καλόβολα τα χέρια
τα τρία παιδιά ξεπροβοδούν.

Ήτανε Θε μου, μια φορά
τρεις νέοι... και τώρα είναι βαθιά
μέσα στο χώμα, μες στη γη,
ένας εδώ κι άλλος εκεί,
τρεις νέοι (τρεις φίλοι, τρία παιδιά).

Ερωτήσεις

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. (5 μονάδες)
- α2.** Να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α1. (15 μονάδες)

1. (η) σερενάτα (ουσ.): ερωτικό τραγούδι που τραγουδιέται τη νύχτα κάτω από το παράθυρο αγαπημένου προσώπου, καντάδα.

- α3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με τη φράση σε παρένθεση που επαναλαμβάνεται μέσα στο ποίημα. (5 μονάδες)
- β1.** Να εντοπίσετε το ασύνδετο σχήμα, όπου υπάρχει, και να σχολιάσετε πώς λειτουργεί ως προς το περιεχόμενο του ποιήματος. (8 μονάδες)
- β2.** Να επισημάνετε πού χρησιμοποιούνται τα αποσιωπητικά (...) και οι διπλές παύλες (— —) και να αναφέρετε πώς συμβάλλουν στην ολοκλήρωση της αφήγησης για τη ζωή και την τύχη των τριών παιδιών. (7 μονάδες)
- β3.** Το ποίημα έχει μελοποιηθεί από τον συνθέτη Γιάννη Σπανό. Να επισημάνετε στο κείμενο το σχήμα λόγου που έχει συντελέσει στο να γίνει τραγούδι. (5 μονάδες)
- β4.** Να βρείτε πέντε (5) λέξεις/φράσεις που τονίζουν τον λυρικό χαρακτήρα του ποιήματος. (5 μονάδες)

— 7ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Νίκος Καββαδίας (1910-1975)

Mal du depart

Θα μείνω πάντα ιδανικός κι ανάξιος εραστής
των μακρυσμένων ταξιδιών και των γαλάζιων πόντων,
και θα πεθάνω μια βραδιά, σαν όλες τις βραδιές,
χωρίς να σχίσω τη θολή γραμμή των οριζόντων.

Για το Μαδράς, τη Σιγκαπούρ, τ' Αλγέρι και το Σφαξ
θ' αναχωρούν σαν πάντοτε περήφανα τα πλοία,
κι εγώ, σκυφτός σ' ένα γραφείο με χάρτες ναυτικών,
θα κάνω αθροίσεις σε χοντρά λογιστικά βιβλία.

Θα πάψω πια για μακρινά ταξίδια να μιλώ·
οι φίλοι θα νομίζουνε πως τα 'χω πια ξεχάσει,
κι η μάνα μου, χαρούμενη, θα λέει σ' όποιον ρωτά:
«Ήταν μια λόξα νεανική, μα τώρα έχει περάσει...».

Μα ο εαυτός μου μια βραδιάν εμπρός μου θα υψωθεί
και λόγο, ως ένας δικαστής στυγνός, θα μου ζητήσει,
κι αυτό το ανάξιο χέρι μου που τρέμει θα οπλιστεί,
θα σημαδέψει κι άφοβα το φταίκτη θα χτυπήσει.

7ο Κριτήριο Αξιολόγησης

Κι εγώ, που τόσο επόθησα μια μέρα να ταφώ
σε κάποια θάλασσα βαθιά στις μακρινές Ινδίες,
θα 'χω ένα θάνατο κοινό και θλιβερό πολύ
και μια κηδεία σαν των πολλών ανθρώπων τις κηδείες.

(Μαραμπού, 1933)

Ερωτήσεις

- α1.** Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (5 μονάδες)
- α2.** Να βρείτε τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά του που να επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας. (15 μονάδες)
- α3.** Ο τίτλος του ποιήματος σημαίνει σε ελεύθερη απόδοση: «ο καημός της φυγής». Να τον δικαιολογήσετε με βάση το περιεχόμενο. (5 μονάδες)
- β1.** Να εντοπίσετε πέντε (5) εκφραστικά μέσα (μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις κ.λπ.) που χρησιμοποιεί ο ποιητής. (5 μονάδες)
- β2.** Να εντοπίσετε τις φράσεις που φανερώνουν τη γοητεία του ναυτικού ταξιδιού και τις φράσεις που δηλώνουν τη μη πραγμάτωση της ζωής του ναυτικού. Ποια συναισθήματα προκαλούνται; (15 μονάδες)
- β3.** Να σχολιάσετε την αναφορά του ποιητή στους διάφορους τόπους. (5 μονάδες)

*** γ.** Παρ' ότι η ποίηση του Καββαδία είναι ιδιότυπη και δεν εντάσσεται σε κάποιο συγκεκριμένο λογοτεχνικό ρεύμα, θεωρείται ότι έχει δεχτεί επιδράσεις από τον νεοσυμβολισμό/νεορομαντισμό. Να εντοπίσετε στο ποίημα τρία (3) γνωρίσματα του συγκεκριμένου ποιητικού ρεύματος. (25 μονάδες)

*** δ.** Τρία είναι τα βασικά θέματα-μοτίβα που κυριαρχούν στην ποίηση του Καββαδία: η αγάπη για τη θάλασσα και τη ναυτική ζωή, η γυναίκα και ο θάνατος. Τα θέματα αυτά τα συναντάμε και στο συγκεκριμένο ποίημα. Να τα εντοπίσετε παραπέμποντας στους ανάλογους στίχους και να τα σχολιάσετε σύντομα. (25 μονάδες)

* Οι ερωτήσεις α και β προέρχονται, όπως και το κείμενο, από την Τράπεζα Θεμάτων, ενώ οι ερωτήσεις γ και δ (οι οποίες ορίζονται από τους διδάσκοντες) έχουν προστεθεί από τις συγγραφείς.

— 8ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Τ. Παπατζώνης (1895-1976)

Από το «Δοξαστικό»

Δώσε, αίμα της καρδιάς μου, δώσε, ψυχή μου,
τον άξιο λόγο, για να υμνήσω, όσο μπορώ,
την Λευτεριά, την Ειρήνη, την Αγάπη.

Η φοινικιά κι η δάφνη στεφανώνουν
τους ελευθερωτές, τους ελευθερωμένους.
Κλαράκι της ελιάς κρατάν οι ειρηνοφόρες
δυνάμεις από Θεού οδηγημένες.

Κι όσο για την Αγάπη, αρκεί μονάχα
ένα ανοιξιάτικο λουλούδι από τα μύρια
που, σε μιας νύχτας θαύμα, στρώνει η φύση:
τόση είναι η προσφορά, που δεν θα μείνει
χωρίς μερίδιο κανένας μας το Πάσχα.
Τόση η αφθονία, που οποιαδήποτε συγκομιδή,
δε θα στερήσει από το στολίδι όλη τη γη μας.

Τι γλυκιά που είναι η ώρα της Γιορτής.

Ερωτήσεις

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. (5 μονάδες)
- α2.** Να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α1. (15 μονάδες)
- α3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. (5 μονάδες)
- β1.** Να αποδώσετε με δικά σας λόγια τις εικόνες που υπάρχουν στη δεύτερη στροφική ενότητα του ποιήματος και να τις ερμηνεύσετε. (10 μονάδες)
- β2.** Να παρατηρήσετε με ποια έγκλιση ξεκινάει το ποίημα και να εντοπίσετε πώς μεταφέρεται μετά ο ποιητής στο α' πληθυντικό. Να αιτιολογήσετε αυτή την αλλαγή. (10 μονάδες)
- β3.** Να επισημάνετε δύο (2) λέξεις ή εκφράσεις με ύφος λυρικό και δύο (2) λέξεις που ταιριάζουν περισσότερο στον πεζό λόγο και να σχολιάσετε τη γλώσσα του ποιητή. (5 μονάδες)

— 9ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Κωνσταντίνος Χατζόπουλος (1868-1920)

Άσ' τη βάρκα...

Άσ' τη βάρκα στο κύμα όπου θέλει να τρέχει,
 ας ορίζει το αέρι, τιμόνι, πανί,
 τα φτερά άπλωσε πλέρια¹ – άκρη ο κόσμος δεν έχει·
 είναι πιο όμορφοι οι άγνωστοι² πάντα γιαλοί!
 Η ζωή μια δροσιά είναι, ένα κύμα· ας το φέρει
 όπου θέλει το αέρι, όπου ξέρει το αέρι...

Ας αλλάζουν λιβάδια με βράχους και δάση,
 γύρω ας φεύγουν που³ πύργοι, που καλύβας καπνός·
 είτε ειδύλλιο γελούμενο απλώνεται η πλάση,
 είτε αντάρες και μπόρες κρεμά ο ουρανός,
 μη θαρρείς το πανί σου μπορείς να βαστάξεις·
 όπου θέλει το κύμα μαζί του θ' αράξεις!...

Τι γυρεύεις, τι θέλεις μη και συ το γνωρίζεις;
 Κι έχεις πιάσει ποτέ σου το τι κυνηγάς;
 Μη όπου σπέρνεις καλό το κακό δε θερίζεις;
 δε σκοντάβεις σε ρώτημα σ' ό,τι ρωτάς;
 Κι ό,τι σ' έχει μαγέψει, κι ό,τι σου έχει γελάσει,
 το έχεις μόνος κερδίσει, μοναχός ετοιμάσει;...

Άσε τότε το κύμα όπου θέλει να σπάζει,
 άσ' τις ζάλες να σέρνουν τυφλά την καρδιά·
 κι αν τριγύρω βογγά, κι αν ψηλά συννεφιάζει,
 κάπου ο ήλιος σε κάποιο γιαλό θα γελά·
 κι αν πικρό την ψυχή σου το δάκρυ τη ραίνει⁴,
 πάντα κάπου κρυφτή μια χαρά την προοιμεί!...

(Από τη συλλογή Απλοί τρόποι, 1920)

1. πλέρια: πλήρως.

2. άγνωστος: άγνωστος.

3. που: κάπου, άλλοτε.

4. ραίνω: ραντίζω, σκορπίζω.

Ερωτήσεις

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Κ. Χατζόπουλου ως παραδοσιακό ή μοντέρνο.
(5 μονάδες)
- α2.** Με βάση τον παραπάνω χαρακτηρισμό, να εντοπίσετε τρία (3) βασικά γνωρίσματα της μορφής του ποιήματος. (15 μονάδες)
- α3.** Να συσχετίσετε τον τίτλο του ποιήματος με παρόμοιες φράσεις στην αρχή των στίχων της τελευταίας στροφής και να σχολιάσετε το περιεχόμενό τους. (5 μονάδες)
- β1.** Να εντοπίσετε δύο (2) διαφορετικά σχήματα λόγου στις δύο πρώτες στροφές του ποιήματος (π.χ. παρομοίωση, προσωποποίηση, μεταφορά, εικόνα κ.ά.). (10 μονάδες)
- β2.** Να βρείτε ποιο γραμματικό πρόσωπο κυριαρχεί στο ποίημα και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. (10 μονάδες)
- β3.** Να γράψετε πέντε (5) λυρικές λέξεις ή φράσεις του ποιήματος οι οποίες αναφέρονται στη φύση. (5 μονάδες)

10ο Κριτήριο Αξιολόγησης

Μαρία Πολυδούρη (1902-1930)

Αχ, η καρδιά μου...

*Αχ, η καρδιά μου νοσταλγεί,
τώρα που φεύγει η μέρα,
το ροδινό ξημέρωμα,
τον ήλιο, τον αιθέρα.*

*Τα παιδικά χαμόγελα,
το κύμα που απαντούσε
στο φλοίσβημα¹ της πρόσχαρης
φωνούλας μας που ακούσε.*

*Τη βάρκα που λικνίζονταν
στη μέθη μας του ονείρου,
το αβρό τραγούδι που έσμιγε
τη σιγαλιά του απείρου.*

1. φλοίσβημα: ήχος από μικρά κύματα που χτυπούν στην ακτή.

106 Κριτήριο Αξιολόγησης

Τη χαραυγή που ρόδιζε
τα σεντεφένια² πλάτια,
την πεθυμιά την άχραντη³
στ' αγγελικά μας μάτια.

Αχ, η καρδιά μου νοσταλγεί,
τώρα που η μέρα σβήνει,
της ομορφιάς το πέρασμα,
τη νιότη που μ' αφήνει.

(Οι τρίλιες που σβήνουν, 1928)

Ερωτήσεις

- α1.** Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (5 μονάδες)
- α2.** Να εντοπίσετε τέσσερα (4) γνωρίσματα της μορφής του που επαληθεύουν την απάντηση που δώσατε στην προηγούμενη ερώτηση. (20 μονάδες)
- β1.** Να βρείτε στο κείμενο τρεις (3) μεταφορές και δύο (2) προσωποποιήσεις. (10 μονάδες)
- β2.** Να βρείτε πέντε (5) ονοματικά σύνολα (επίθετα + ουσιαστικά) στο κείμενο. (10 μονάδες)
- β3.** Να εντοπίσετε το σχήμα της επανάληψης και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. (5 μονάδες)

*** γ.** Η Μαρία Πολυδούρη εντάσσεται στους νεορομαντικούς ποιητές. Να εντοπίσετε στο ποίημα τέσσερα (4) ρομαντικά στοιχεία. (25 μονάδες)

*** δ.** Στο ποίημα η ποιήτρια εκφράζει μια έντονη νοσταλγία για τα χρόνια της νιότης. Με αναφορές στο κείμενο να δείξετε ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στην περίοδο αυτή της ζωής της. (25 μονάδες)

2. σεντεφένια: μαργαριταρένια.

3. άχραντη: αμόλυντη, αγνή.

* Οι ερωτήσεις α και β προέρχονται, όπως και το κείμενο, από την Τράπεζα Θεμάτων, ενώ οι ερωτήσεις γ και δ (οι οποίες ορίζονται από τους διδάσκοντες) έχουν προστεθεί από τις συγγραφείς.

— 11ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Κώστας Βάρναλης (1884-1974)

[Να σ' αγναντεύω, θάλασσα...]

Να σ' αγναντεύω, θάλασσα, να μη χορταίνω
απ' το βουνό ψηλά
στρωτή και καταγάλανη και μέσα να πλουταίνω
απ' τα μαλάματά¹ σου τα πολλά.

Να 'ναι χινοπωριάτικον² απομεσήμερο, όντας³
μετ' άξαφνη νεροποντή
χυμáει μες απ' τα σύννεφα θαμπωτικά⁴ γελώντας
ήλιος χωρίς μαντύ⁵.

Να ταξιδεύουν στον αγέρα τα νησάκια, οι κάβοι,
τ' ακρόγιαλα σα μεταξένιοι αχνοί⁶
και με τους γλάρους συνοδιά⁷ κάποι' ένα καράβι
ν' ανοίγουν να το παίρνουν οι ουρανοί.

Ξανανιωμένα απ' το λουτρό να ροβολάνε⁸ κάτω
την κόκκινη πλαγιά χορευτικά
τα πεύκα, τα χρυσόπευκα, κι' ανθός του μαλαμάτου
να στάζουν τα μαλλιά τους τα μυριστικά.

Κι' αντάμα⁹ τους να σέρνουνε στο φωτεινό χορό τους
ως μέσα στο νερό
τα ερημικά χιονόσπιτα – κι' αυτά μες στ' όνειρό τους
να τραγουδάνε, αξύπνητα καιρό.

Έτσι να στέκω, θάλασσα, παντοτεινέ έρωτά μου
με μάτια να σε χαίρομαι θολά

1. μαλάματα: χρυσάφια, χρυσαφένια χρώματα.

2. χινοπωριάτικον: φθινοπωρινό.

3. όντας: όταν.

4. θαμπωτικά: εκθαμβωτικά.

5. μαντύ: μανδύας.

6. αχνός: άτονος, αδύναμος, αδιόρατος.

7. (η) συνοδιά: η συνοδεία.

8. ροβολάνε: πάνε.

9. αντάμα: μαζί.

12ο Κριτήριο Αξιολόγησης

και να 'ναι τα μελλούμενα στην άπλα σου μπροστά μου,
πίσω κι' αλάργα¹⁰ βάσανα πολλά.

Ως να με πάρεις κάποτε, μαργιόλα¹¹ σου
στους κόρφους¹² σου αψηλά τους ανθισμένους
και να με πας πολύ μακριά απ' τη μαύρη τούτη Κόλαση,
μακριά πολύ κι' από τους μαύρους κολασμένους...

(Πρόλογος στο *Το φως που καίει*, Αλεξάνδρεια 1922)

Ερωτήσεις

- α.** Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση.
- α1.** Να γράψετε δύο (2) παραδείγματα ομοιοκαταληξίας που παρατηρείτε στο ποίημα (5 μονάδες) και να προσδιορίσετε το είδος τους. (5 μονάδες)
- α2.** Να αναγνωρίσετε το μέτρο του ποιήματος (ιαμβικό ή τροχαϊκό). (5 μονάδες)
- α3.** Να γράψετε ακόμη δύο (2) μορφικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης που απαντούν στο ποίημα (εκτός από αυτά που προσδιορίζονται στις ερωτήσεις α1 και α2). (10 μονάδες)
- β1.** «χυμάει μες απ' τα σύννεφα θαμπωτικά γελώντας / ήλιος χωρίς μαντύ», «τ' ακρόγιαλα σα μεταξένιοι ακνοί»: Να ονομάσετε τα σχήματα λόγου που υπάρχουν σε αυτούς τους στίχους. (10 μονάδες) Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. (5 μονάδες)
- β2.** Να γράψετε πέντε (5) λυρικές λέξεις του ποιήματος. (10 μονάδες)

— 12ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Ζαχαρίας Παπαντωνίου (1877-1940)

Λυπημένα δειλινά

Στης γειτονιάς της φτωχικής
γυρίζει ο νους μου τα στενά,
τα λυπημένα δειλινά
στοχάζομαι της Κυριακής.

10. αλάργα: μακριά.

11. μαργιόλα: χαριτωμένη, ναζιάρα.

12. κόρφος: αγκαλιά, στήθος.

Μέσα στην κόκκινη αντηλιά
το μαραμένο θηλυκό
δίχως ελπίδα και μιλιά
ποτίζει το βασιλικό.

Κανείς διαβάτης δεν περνά,
κανένα αυτή δεν καρτερεί
που στο μπαλκόνι ορθή φορεί
το γιορτινό της το γκρενά.

Σα μοίρα κάθετα μία γριά.
Στο φως μιας πόρτας ρημαδιού
μακραίνει ο ίσκιος του παιδιού...
Καμπάνα ακούγεται μακριά...

Στο σύννεφο το βυσσινί
θα πέσει ο ήλιος να κρυφτεί.
Ψαλμός ακούγεται η φωνή
του τελευταίουπραματευτή.

Όλα σταμάτησαν εκεί.
Αργεί πολύ να 'ρθεί η βραδιά...
Πώς έχω την ψυχή βαριά,
Το δειλινό την Κυριακή!

(Τὰ θεῖα δῶρα)

Ερωτήσεις

- α1.** Να προσδιορίσετε τα μορφικά χαρακτηριστικά που κατατάσσουν το ποίημα στην παραδοσιακή ποίηση. (15 μονάδες)
- α2.** Να βρείτε τη μορφή της ομοιοκαταληξίας σε κάθε στροφή. Τι παρατηρείτε; (10 μονάδες)
- β1.** Να επισημάνετε τα χρώματα που αναφέρονται στο ποίημα. Ποιο συναίσθημα δημιουργούν; (5 μονάδες)
- β2.** Να εντοπίσετε τις λέξεις που εκφράζουν μια ηχητική εικόνα και να προσδιορίσετε πώς λειτουργούν μέσα στο ποίημα. (5 μονάδες)
- β3.** Να βρείτε δύο (2) στίχους του ποιήματος που εκφράζουν τη σιωπή. (4 μονάδες)
Πώς συμβάλλουν στην όλη ατμόσφαιρα του ποιήματος; (3 μονάδες)
- β4.** Το ποίημα είναι γραμμένο στην απλή καθομιλουμένη των αρχών του 20ού αιώνα. Μπορείτε να βρείτε τρεις (3) λέξεις/φράσεις που φανερώνουν αυτή τη γλωσσική απλότητα και πέντε (5) λέξεις/εκφράσεις που «προδίδουν» ότι το ποίημα είναι γραμμένο σε μια παλαιότερη εποχή; (8 μονάδες)

— 13ο Κριτήριο Αξιολόγησης —

Δημοτικό

Χωρισμός

Τώρα είναι Μάης κι άνοιξη, τώρα είναι καλοκαίρι,
 τώρα φουντώνουν τα κλαδιά κι ανθίζουν τα λουλούδια.
 Τώρα κι ο ξένος βούλεται στον τόπο του να πάγει.
 Νύχτα σελώνει τ' άλογο, νύχτα το καλιγώνει¹,
 φκιάνει ασημένια πέταλα, καρφιά μαλαματένια,
 βάνει τα φτερνιστήρια του, ζώνει και το σπαθί του.
 Κι η κόρη, όπου τον αγαπάει, κρατεί κερί και φέγγει·
 με το 'να χέρι το κερί, με τ' άλλο το ποτήρι.
 Κι όσα ποτήρια τον κερνάει, τόσες βολές τού λέγει:

– Πάρε μ', αφέντη, πάρε με, πάρε κι εμέ κοντά σου,
 να μαγειρεύω να δειπνάς, να στρώνω να κοιμάσαι,
 να γένω γης να με πατάς, γιοφύρι να διαβαίνεις,
 να γένω κι ασημόκουπα να πίνεις το κρασί σου·
 εσύ να πίνεις το κρασί κι εγώ να λάμπω μέσα.
 – Κει που πηγαίνω, λυγερή, γυναίκες δε διαβαίνουν·
 εκεί είναι λύκοι στα βουνά και κλέφτες στα δερβένια²,
 και σένα παίρνουν, κόρη μου, και μένα με σκλαβώνουν.

Ερωτήσεις

- α1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (5 μονάδες)
- α2.** Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα (4) σχε-
 τικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (12 μονάδες)
- α3.** Να αξιολογήσετε αν ο τίτλος του κειμένου ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο πα-
 ραπέμποντας στους σχετικούς στίχους. (8 μονάδες)
- β1.** Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις (3) εικόνες και τρεις (3) επαναλήψεις. (12 μονάδες)
- β2.** Να εντοπίσετε στο κείμενο τον διάλογο και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. (8
 μονάδες)
- β3.** Ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιείται στην πρώτη στροφή; Δικαιολογήστε
 τη χρήση του. (5 μονάδες)

1. καλιγώνω: πεταλώνω.

2. δερβένια: στενά.